

УДК 811.161.1

**ПРО ВИКЛАДАННЯ СПЕЦКУРСУ
ЗІ СТИЛІСТИКИ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ
ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ-ФІЛОЛОГАМ**

Домніч С.П. (Харків)

Стаття присвячена аналізу завдань спецкурсу зі стилістики російської мови іноземним студентам-філологам. Розглядаються теоретичні та практичні аспекти програми курсу.

Ключові слова: спецкурс “Стилістика російської мови”, функціональна стилістика, функціональні стилі мовлення, іноземні студенти-філологи.

Домніч С.П. О преподавании спецкурса по стилистике русского языка иностранным студентам-филологам. Статья посвящена анализу задач спецкурса по стилистике русского языка иностранным студентам-филологам. Рассматриваются теоретические и практические аспекты программы курса.

Ключевые слова: спецкурс “Стилистика русского языка”, функциональная стилістика, функциональные стили речи, иностранные студенты-филологи.

Domnich S.P. About Teaching the Course “Stylistics of Russian Language” to Foreign Students-Philologists. The article deals with teaching the course “Stylistics of Russian language” to foreign students-philologists. Theoretical and practical aspects of the Program of the course are examined.

Key words: stylistics of Russian language, functional stylistics, foreign students-philologists.

У сучасній українській вищій школі отримують професійну підготовку іноземні громадяни, які навчаються за філологічним та нефілологічним профілем. Навчання російської мови іноземних студентів-філологів передбачає реалізацію комплексу завдань:

- а) засвоєння студентами фундаментальних філологічних знань;
- б) оволодіння мовленнєвою діяльністю на мові, що вивчається;
- в) формування професійних (перекладацьких та педагогічних) навичок та вмінь;
- г) набуття країнознавчих знань.

На кафедрі мовної підготовки Центру міжнародної освіти Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна у межах курсу “Практична російська мова для іноземних студентів факультету іноземних мов” читається низка спецкурсів (“Словотвір”, “Лінгвокраїнознавство”, “Теорія і практика перекладу - 2” та ін.), зокрема спецкурс зі стилістики російської мови. Відповідно до комунікативних цілей і завдань курсу “Практична російська мова” створено програму спецкурсу “Стилістика російської мови”, який спрямований на набуття студентами-іноземцями практичних навичок у галузі функціональної стилістики російської мови, вмінь аналізувати тексти різних стилів [4]. **Актуальність** зазначеної теми статті зумовлена необхідністю навчання мовного спілкування іноземних студентів-філологів у різних сферах комунікації та підвищення їхньої професійної мовленнєвої культури, що потребує викладання спеціального курсу зі стилістики російської мови. **Мета статті** – розглянути теоретичні та практичні аспекти програми курсу.

У слов'янському мовознавстві достатньо глибоко розроблено аспекти лінгвістичної стилістики (стилістика мови, стилістика тексту, практична стилістика), а також окремих функціональних стилів мовлення (функціональна стилістика) (роботи Р.А. Будагова, В.В. Виноградова, Г.О. Вінокура, В.Г. Костомарова, Г.М. Васильєвої, М.М. Кожині, М.П. Котюрової, О.М. Разінкіної, О.С. Троянської та ін.).

Проблемам сучасної методики викладання стилістики російської мови іноземним студентам-філологам також присвячено чимало робіт (А.К. Степанов, В.В. Воробйов, О.В. Константинова, Н.Н. Романова, Ю.Г. Овсієнко, Т.М. Балихіна, В.І. Максимов, В.В. Колесов, А.Л. Бердичевський та ін.). Науковці зазначають, що задача викладача-русиста – навчити без помилок користуватися словом [7], яке є головним предметом вивчення стилістики. За думкою відомого російського лінгвіста О.М. Григор'євої, “первая задача – помочь иностранным учащимся овладеть принципами стилистического выбора и изучить основные условия этого выбора в русском языке. Поскольку иностранцы-филологи изучают стилистику не только практически, но и как науку, возникает вторая задача – в доступной форме представить основные теоретические понятия, такие как стиль, стилистическое значение, функциональный стиль и другие” [3: 3].

Відповідно до мети навчання у теоретичній частині курсу з функціональної стилістики російської мови студенти будуть ознайомлені:

- 1) з основними термінами стилістики, її розділами;
- 2) різновидами літературної мови, її функціями, типами, сферами, характером і способом спілкування;
- 3) з функціональними стилями мови, їх відмінними стилеутворюючими рисами, цілями, функціями і використанням у різних сферах мовленнєвого спілкування, а також із мовними засобами і жанровими особливостями кожного стилю;
- 4) зі стилістичним забарвленням слова і словниковими позначками [5].

Мінімальна теоретична база курсу ґрунтується на положеннях функціональної стилістики, а також стилістики жанрів мовлення. Вона необхідна майбутнім філологам як одна зі складових їхньої професійної компетенції і у подальшому може бути використана ними для вивчення стилістики інших іноземних мов, а також у практичній перекладацькій діяльності. Теоретичні відомості подаються поступово, паралельно із практичним засвоєнням матеріалу.

Вивчення стилістики іноземними студентами-філологами має як теоретичну, так і практичну мету.

Знання стилістики російської мови є необхідною умовою вільного володіння мовою, бо “одним из важнейших условий свободного владения языком является не только знание грамматической системы, но и овладение знанием стилистических ресурсов изучаемого языка, стилистических норм, вариативности языковых средств в зависимости от сферы употребления языка, обусловленности использования языковых средств, особенностями контекста и ситуации общения” [6: 87].

Тексти, завдання і вправи спрямовані на збагачення словника з різної тематики, необхідної для подальшого професійного розвитку студента.

Програма навчання складається з двох модулів, кожен із яких, у свою чергу, поділяється на два змістовних модуля.

Перший модуль, розрахований на презентацію матеріалу в першому семестрі, складається з 36 годин аудиторних занять (18 навчальних тижнів по 2 години аудиторних занять на тиждень),

а також 18 годин самостійної роботи студентів, що в цілому становить 54 навчальних години. Перший модуль містить такі змістовні модулі:

1) *Місце стилістики серед лінгвістичних дисциплін. Основні поняття стилістики.* Літературна мова і її різновиди. Функціональні стилі: мета, функції, застосування. Стилістичне забарвлення слова, словникові позначки.

2) *Науковий стиль мовлення.* Сфера вживання. Стилеутворюючі риси. Мовні засоби наукового стилю мовлення (лексика, морфологія, синтаксис). Жанри наукового стилю мовлення: а) анотація; б) реферат.

Публіцистичний стиль мовлення. Сфера вживання. Стилеутворюючі риси. Мовні засоби публіцистичного стилю мовлення (лексика, морфологія, синтаксис). Жанри публіцистичного стилю мовлення: а) інформаційні жанри (інформаційна замітка), б) аналітичні жанри (рецензія спектаклю, фільму, виставки і т.д.), в) художньо-публіцистичні жанри (нарис, розповідь).

Другий модуль, розрахований на презентацію матеріалу у другому семестрі, складається з 34 годин аудиторних занять (17 навчальних тижнів по 2 години аудиторних занять на тиждень). Крім того, 17 годин занять відводиться на самостійну роботу студентів, що в цілому становить 51 навчальну годину. Другий модуль містить такі змістовні модулі:

3) *Офіційно-діловий стиль мовлення.* Сфера вживання. Стилеутворюючі риси. Мовні засоби офіційно-ділового стилю мовлення (лексика, морфологія, синтаксис). Жанри офіційно-ділового стилю мовлення: а) анкета, резюме; б) автобіографія; в) заява; г) ділові листи, договір (за вибором).

Розмовний стиль мовлення. Сфера вживання. Стилеутворюючі риси. Мовні засоби розмовного стилю мовлення (лексика, морфологія, синтаксис). Жанри розмовного стилю мовлення: а) побутовий діалог; б) телефонна розмова; в) приватна переписка побутового характеру (лист другу або подрузі).

4) *Стиль художньої літератури.* Сфера вживання. Стилеутворюючі риси. Характерні особливості стилю художньої літератури. Мовні засоби стилю художньої літератури. Тропи і стилістичні фігури. Жанри стилю художньої літератури: а) епос (прозові твори), б) лірика (поетичні твори); в) драма (драматичні твори).

У програмі зі стилістики російської мови для іноземних студентів-

філологів після кожного модулю визначено також зміст контролю у вигляді диференційованого заліку.

Робота з вивчення функціональних стилів ведеться поетапно: від засвоєння простих мовних одиниць до більш складних форм, а також до їхньої взаємодії на рівні пропозиції і реалізації у контекстах. У завданнях кожний стиль подається на мовних рівнях (лексика, морфологія, синтаксис), що відповідає специфіці стилістики, яка, на думку знаного лінгвіста Г.О. Винокура, полягає у вивченні мови у всьому розрізі її структури, але з особливої точки зору, у своїй власній стилістичній перспективі [2: 223].

Особливе місце у програмі зі стилістики російської мови для іноземних студентів-філологів належить самостійній роботі студентів. Для її виконання подаються тексти, які містять різні ситуації спілкування, що відповідають різним сферам мовлення і характерні для наукового, публіцистичного, офіційно-ділового, розмовного та художнього стилів мовлення (так, для наукового стилю мовлення, де сферою спілкування є наука і ситуацією мовлення може бути виступ на конференції з доповіддю, подані такі тексти: “*Функции языка*”, “*Классификация наук*”, “*Гуманитарные науки*” та ін.). Включення до програми таких текстів, на наш погляд, допоможе розширити уявлення іноземних студентів про функціональні різноманітності російської мови, а також сприятиме формуванню їхньої комунікативної компетенції у навчально-професійній, суспільно-політичній, соціально-культурній, офіційно-діловій та побутовій сферах спілкування.

Уся робота з вивчення функціональних стилів російської мови спрямована на удосконалення професійних умінь іноземних студентів-філологів аналізувати тексти різних стилів мовлення, а саме:

- розпізнавати особливості того чи іншого стилю мовлення і відповідно до цього відрізняти один стиль від іншого;
- читати й розуміти тексти того чи іншого функціонального стилю мовлення;
- сприймати на слух тексти наукового, публіцистичного, офіційно-ділового, розмовного та художнього стилів мовлення;
- переказувати інформацію, здобуту під час читання або аудіювання текстів того чи іншого стилю мовлення, в усній або письмовій формі;
- створювати тексти будь-якого функціонального стилю в його різних жанрах в усній або письмовій формі;

- використовувати знання про функціональні стилі російської мови у своїй практичній діяльності [1: 4].

Таким чином, поєднання вивчення теоретичних знань і оволодіння практичними навичками є головною вимогою програми з курсу стилістики для іноземних студентів-філологів.

Перспективи подальших досліджень. Створення й апробація програми зі стилістики у курсі практичної російської мови є лише першим кроком і одночасно результатом вивчення й розробки проблеми навчання стилістики іноземних студентів-філологів. У подальшому буде обґрунтовано методичні засади та принципи побудови навчального посібника з практичної стилістики для цього контингенту студентів. Методичні матеріали (правила, тексти, вправи), що увійдуть до посібника, знаходяться у стані апробації.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бердичевский А.Л. Русский язык: сферы общения. Учебное пособие по стилистике для студентов-иностранцев / А.Л. Бердичевский, Н.Н. Соловьева. – М. : Рус. яз. Курсы, 2002. – 152 с.
2. Винокур Г.О. О задачах истории языка / Г.О. Винокур // Избранные работы по русскому языку. – М. : Учпедгиз, 1959. – 492 с.
3. Григорьева О.Н. Стилистика русского языка : учеб. пособие для иностранцев / О.Н. Григорьева. – М. : НВИ-ТЕЗАУРУС, 2000. – 164 с.
4. Домнич С.П. Программа по спецкурсу “Стилистика русского языка” для студентов III курса факультета иностранных языков (на правах рукописи), 2010.
5. Домнич С. Из опыта преподавания спецкурса по стилистике русского языка для иностранных студентов филологических специальностей вузов Украины / С. Домнич // Лінгвістичні проблеми та інноваційні підходи до викладання чужоземних мов у вищих навчальних закладах : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. – Львів : ЛДУ БЖД, 2012. – С. 62.
6. Доценко Н.П. Курс стилистики в обучении русскому языку иностранных студентов-филологов / Н.П. Доценко // Викладання мов у вузі на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Збірник наукових праць. – Вип. 5. – Харків : КОНСТАНТА, 2001. – С. 86–89.
7. Овсиенко Ю.Г. Современное состояние языка социокультурной и повседневной сфер общения / Ю.Г. Овсиенко // Традиции и новации в профессиональной деятельности преподавателя русского языка как иностранного : учеб. монография / под. общ. ред. С.А. Хаврониной, Т.М. Балыхинной. – М. : Рос. ун-т дружбы народов, 2002. – С. 425–428.